

Emrush XHEMAJLI

PERIODIZIMI I KRIJIMIT DHE I ZHVILLIMIT TË USHTRISË ÇLIRIMTARE TË KOSOVËS

Abstrakt:

Ndonëse në shkrimet historike shpesh thuhet se Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UÇK) u krijua për një kohë të shkurtër. Në fakt, ajo ka parahistorinë dhe historinë e vet të gjatë dhe të vështirë. Para formimit të UÇK-së, pati disa periudha të përgatitjes së terrenit politik e ushtarak nga viti 1982 deri në viti 1993 që ishte parakusht i suksesit të saj. Tashmë është e dokumentuar se UÇK-ja është formuar dhe zhvilluar nga organizata politiko-ushtarake Lëvizja Popullore e Kosovës (LPK) dhe ka ekzistuar 7 vjet, 1994-2001. Në vijim po paraqesim 13-të periodat me karakteristike të veprimtarisë së UÇK-së me qëllim të përshkrimit dhe të studimit më të lehtë të saj.

Fjalët kyçe: Kosova, UÇK, LPK, Lëvizja Popullore e Kosovës.

Perioda 1981-1985

Kjo periudhë përfshin reagimin spontan të demonstruesve më 4 prill të '81-tës në Besi, rrugën Podujevë-Prishtinë kundër ushtrisë jugosllave dhe rezistencën e armatosur në Prekaz më 13 maj '81 kundër forcave policore jugosllave. Ndërsa veprimet e organizuara ushtarake nisin pas formimit të LPK-së (1982), e cila veproi në drejtimin politik e ushtarak: gjatë vitit 1983 dhe janarit '84, u bënë përgatitje për formimin e strukturës ushtarake që u propozua të quhej

Partia e Luftës së Kosovës. Ndonëse mbeti përpjekje në tentativë, kjo ishte një përvojë për veprimet e mëvonshme. Në vitin '85, në kuadër të Lëvizjes për Republikë në trojet e pushtuara, u krijua një sektor për çështje ushtarake. Në vitin 1988, një sektor i tillë u krijua edhe nga dega e saj jashtë vendit, i cili u mor me sigurimin e armëve, të municionit dhe të pajisjeve ushtarake dhe dërgimin në trojet e pushtuara nën Jugosllavi.

Perioda 1988-1989

Lëvizja Popullore e Kosovës (LPK) organizatë politike e ushtarake, ndërmoi aksione diversive me karakter antikolonial e antipushtues, si: hedhja në erë me eksploziv të largpërçuesve elektrikë që shkonin në drejtim të Serbisë dhe Maqedonisë, prerja e shiritave të transportit të thëngjillit në minierën sipërfaqësore në Bardh të Madh, sigurimi i armatimit dhe hapja e depos së eksplozivit në Mirash të Kastriotit. Krahës kësaj u bënë veprime të kombinuara politike dhe demonstrata masive të popullit tonë. Disa anëtarë të LPK-së në zonën e Llapit në mbrojtje të demonstruesve, u kundërvunë me armë. Spontanisht, ky grup veprimtarësh të LPK-së mori formën e një njësie ushtarake që në popull u quajt "Qeta e Llapit". Në pamundësi për të përballuar furnizimin me armatime dhe municionet e nevojshme, LPK-ja përkohësisht tërhoqi shumicën e anëtarëve të "Qetës" jashtë vendit.

Perioda '90 -'91

Paralelisht me LPK-në e cila me vite po bënte përgatitje për çlirimin e vendit me luftë të armatosur, u ndërmorën disa iniciativa tjera, pa koordinim mes vete, për formimin e formacioneve ushtarake. Këtu hynë: Fronti i Rezistencës (11 muaj ekzistencë); aktivitetet stërvitore në Republikën e Shqipërisë të të dy grupeve me nismën dhe organizimin e degëve të LDK-së në diasporë; aktiviteti stërvitor në Shqipëri i një grupi të UNIKOMB-it; iniciativat për luftë të armatosur në Kosovë nga shqiptarët në Kroaci etj. Këto nisma të reja mbetën në tentativë. Në këtë periudhë ishin vendosur rojat e lagjeve dhe

fshatrave shqiptare në Kosovë. Megjithëse të dobishme u pushuan nën presionin e politikës pacifiste dhe mbetën vetëm disa oaza, vendbanime, ku policia serbe nuk hynte, sepse e kishte të vështirë të depëronte pa rezistencë, si në Prekaz të Ulët, Jabllanicë të Gjakovës, Gllogjan, disa fshatra të Llapit etj., ku vazhdonte të jepej rojë. Rojat e vendbanimeve mundësonin të vepronin organizime të armatosura, ende të pakoordinuara e të pastrukturuara në nivel vendi. Posa u krijua Qeveria e Kosovës, 18 tetor '91, LPK-ja mori kontakt me të dhe u tregua e gatshme për bashkëveprim ushtarak, por mbetej që bashkëveprimi të konkretizohej.

Perioda 1992-1994

Kjo është perioda e sprovës së madhe: kalimit nga mbrojtja, në veprime të armatosura ofensive kundër forcës së gjallë të okupatorit. LPK-ja në këtë kohë vazhdonte të ishte në kontakt me qeverinë në ekzil. Gjatë vitit 1993 qeveria dhe LPK-ja ishin marrë vesh për dërgimin e një grupi të vullnetarëve të LPK-së në madhësinë e togut për stërvitje në Republikën e Shqipërisë dhe pastaj për veprim ushtarak në Kosovë. Ky aktivitet u ndërpre kur duhej të fillonte ngaqë në nëntor 1993, qeveria hoqi dorë nga organizimi i luftës së armatosur. Në këtë situatë LPK-ja vazhdoi e vetme aktivitetin ushtarak dhe punën në krijimin e strukturave të ushtrisë. Me qëllim, nga viti 1992, tri vjet, nuk u mor përgjegjësia për aksionet e armatosura që bëheshin, sepse demonstrimi i rezistencës pas aksioneve përkatësisht moszbulimi i luftëtarëve klandestinë ishte parakusht që të kalohet në një fazë tjetër të zhvillimit dhe të zgjerimit të veprimeve luftarake kundër pushtuesve. Në nëntor të '93-së Lëvizja krijoi fondin “Vendlindja Thërret” dhe vazhdoi stërvitjen e pjesëtarëve të saj. Gjatë vitit 1994/1995 bëri Programin Studimor të Luftës së Armatosur në Kosovë në 5 vëllime nën kujdesin e ushtarakëve të Shqipërisë. Në këtë kohë e ka origjinën edhe betimi ushtarak, atëherë i pjesëtarëve të armatosur të LPK-së, i quajtur “Betimi Ynë”. Më vonë, i njëjti tekst i betimit u bë betimi i Ushtrisë.

Perioda nëntor 1994-janar 1997

Më 17 nëntor të '94-së Lëvizja Popullore e Kosovës mori vendim që struktura ushtarake ekzistuese në Kosovë të ngrihet në nivelin e Ushtrisë dhe të quhet Ushtria Çlirimtare e Kosovës, organi kryesor komandues i saj të quhet Shtabi Qendror dhe komunikimi me publikun për aktivitetin ushtarak të përcillet me lëshimin e komunikatave. Në këtë periudhë u bë ndarja e zonave operative të UÇK-së, të cilat ishin:

1. Zona nr. 1, Kosova; nr. 2, Maqedonia; nr. 3, Mali i Zi; nr. 4, Kosova Lindore; nr. 5, Territori i kundërshtarit, Serbia dhe nr. 6, Caqet e ndjeshme të okupatorit, pavarësisht nga territoret ku gjenden. Ndërsa Zona nr. 1, Territori i Kosovës së vitit 1974 u nda në 7 nënzona operative: Nënzona e Drenicës, Pashtrikut, Dukagjinit, Shalës, Llapit, Nerodimes dhe Karadakut. Gjatë viteve '95-'96 Shtabi UÇK-së ndërlidhi zonat dhe nënzonat aktive dhe kreu herë pas herë aksione të veçanta e zinxhirore të sinkronizuara kundër forcave të Serbisë. Ato patën jehonë të madhe brenda dhe jashtë vendit.

Perioda janar 1997-dhjetor 1997

Kjo është perioda e zgjerimit të UÇK-së dhe përballja me forcat serbe në Pestovë të Vushtrrisë, në vijën kufitare Vlahnë-Babaj Bokës, në Kliçinë, Vajnik, e Rezallë të Re dhe paraqitja e saj publikisht në Llaushë më 28 nëntor 1997. Ndërkohë, vazhdonin aksionet e UÇK-së në disa qendra njëherësh. Një valë aksionesh ushtarake u bënë edhe në Zonën nr. 2 të UÇK-së në Maqedoni. Nga marsi i '97-së filloi armatosja e UÇK-së në sasi më të mëdha nga depot e shpërthyer të Ushtrisë së Republikës së Shqipërisë. Gjatë viteve '94-'97 në UÇK u bashkuan, dhe u fuzionuan pjesëtarët e mëhershëm të organizimeve të viteve '90-'93. Nga grupet e vogla të zjarrit, UÇK-ja arriti të grumbullojë qindra luftëtarë dhe ndihmës të tyre, si edhe mijëra përkrahës.

Perioda janar-korrik 1998

Në janar të '98-së LPK-ja aprovoi shenjë e identitetit vizual, emblema e uniformës së UÇK-së, e cili u bë simbol i bashkimit rreth saj. Në terren u zhvilluan luftime të përgjakshme mes forcave serbe dhe UÇK-së kryengritëse: më 22 janar në Prekaz, më 28 shkurt në Qirez e Likoshan, më 5, 6, 7 mars përsëri në Prekaz dhe më 24 mars në Glogjan. Këto zhvillime dhe shëmbëlltyra e komandantit Adem Jasharit që mori përmasa legjendare ndikuan në mobilizim dhe shumëfishimin e radhëve të UÇK-së. Gjatë vitit '98 e deri në mars '99 vazhdoi fuzionimi dhe bashkimi politik e ushtarak në radhët e UÇK-së. Në muajin maj, UÇK-ja bëri marrëveshje me LKÇK-në për përfshirjen e pjesëtarëve të saj në UÇK. UÇK-në e përkrahu Partia Parlamentare, UNIKOMB-i, Unioni i Studentëve, Sindikata. Ndërsa marrëdhëniet e LPK-së dhe të UÇK-së me Presidencën, Qeverinë e LDK-në kaluan nëpër faza të vështira, për shkaqe programore e konceptuale dhe praktikave të ndryshme të veprimit në terren. Ndërsa u ndërlikuan edhe më tepër nga marsi 1998 kur qeveria në ekzil 4 vjet pasi LPK-ja dhe UÇK-ja kishin filluar dhe po bënë luftën, tentoi të krijojë ushtri paralele me UÇK-në. Këtë situatë LPK-ja dhe UÇK-ja e tejkaluan duke integruar të gjithë oficerët dhe ushtarët që ishin të gatshëm që të hynin dhe luftonin në terrenin e luftimeve në formacionet, komandën dhe emblemën e UÇK-së.

Gjatë qershorit të vitit 1998, UÇK-ja caktoi zëdhënësin e saj dhe Shtabin Qendror e ristrukturoi në Shtab të Përgjithshëm. Deri në korrik të '98-së, UÇK-ja çliroi afërsisht gjysmën e territorit të Zonës Operative nr. 1, Kosovës së vitit 1974. Përmes zëdhënësit të saj, ajo u zotua se do të çlirojë gjithë trojet shqiptare nën ish-Jugosllavi dhe do të bashkohemi me Republikën e Shqipërisë.

Perioda gusht-shtator 1998-27 tetor 1998

Forcat jugosllave ndërmorën ofensiva gjithnjë e më të fuqishme. UÇK-ja i përballoi ato, por pësoi humbje të ndjeshme dhe u detyrua të rigrupohet në kushte të reja. UÇK-ja ndërkohë rriti

kontaktet me diplomacinë ndërkombëtare dhe zyrtarë të shteteve të përfshira në çështjen e Kosovës dhe në gusht caktoi përfaqësuesit politikë në Kosovë, Republikën e Shqipërisë dhe jashtë vendit si dhe deklaroi ekzistimin e Drejtorisë Politike të UÇK-së. Nga 1 shtatori, Shtabi i Përgjithshëm i gjendur në vështirësi pranoi reduktimin e territorit të veprimit vetëm në Zonën Operative nr. 1, pra vetëm në territorin e Kosovës së vitit 1974. Riorganizoi nënzonat dhe i shndërroi nga nënzona, në 7 komanda të zonave operative. Zona deri atëherë nr. 2 Operative e UÇK-së, që shtrihej në Maqedoni, mbeti e rrezikuar. Duke shfrytëzuar këtë rrethanë më 18 shtator 1998, forcat sllavo-maqedonase sulmuan pjesëtarët e Zonës Operative nr. 2 në Maqedoni dhe e dëmtuan një pjesë të saj.

Perioda tetor ‘98 deri 6 shkurt ‘99

Për të verifikuar se kush ishte fajtor për krimet e masakrat që ndodhnin në Kosovë, në tetor 1998 Serbia nën presionin e vendeve të NATO-s, u detyrua të nënshkruaj marrëveshjen për pranimin e 2 000 vëzhguesve ndërkombëtarë të OSBE-së. Në këtë periudë njësitë e UÇK-së të shpërndara nga luftimet rivendosën lidhjet që ishin shkëputur gjatë ofensivave të njëpasnjëshme armike. Vazhdoi rekrutimi, stërvitja dhe furnizimet logjistike. Në kohën e territ të plotë informativ në Kosovë, me vendim të Shtabit të Përgjithshëm në janar të ‘99-së filloi punën Radio “Kosova e Lirë” dhe Agjencioni i Lajmeve “Kosovapress”.

Një pjesë e forcave serbe, për të përmbushur marrëveshjen Holbrooke-Milloshëviq, u tërhoq në Serbi, ndërsa pjesa e mbetur vazhdonte veprimet kriminale në kushte kamuflimi. Kjo taktikë u përcoll në shumë vende me konfrontime me UÇK-në, ndërsa në shumë vendbanime kjo lëvizje e trupave serbe përfundoi me vrasje të civilëve. Më 15 janar 1999 ndodhi masakra e Reçakut. Pason Konferenca e Rambujesë dhe pjesëmarrja e UÇK-së në të.

Perioda 6 shkurt-23 mars ‘99

Përfshin zhvillimet në UÇK në kohën e bisedimeve në Rambuje dhe pranisë së OSBE-së në Kosovë. Ato karakterizohen me rënien e intensitetit të luftimeve midis forcave serbe dhe atyre të UÇK-së, takimeve të Shtabit të Përgjithshëm dhe komandantëve të zonave, ku këta të fundit bënë ndërrimin e komandantit të UÇK-së. Në takimin tjetër, 8 mars ‘99 u kërkuar ndërrimi i tekstit të Marrëveshjes së Rambujesë në pikat ku kërkohej shpërndarja e saj dhe Kosova të mbetej autonomi nën Serbi. Megjithatë më 18 mars në Paris pasoi nënshkrimi i marrëveshjes nga pala e Kosovës. Ndonëse me këtë Marrëveshje Serbia përsëri mbante të sunduar Kosovën ajo nuk e nënshkroi atë, sepse nuk deshë që Marrëveshjen ta zbatoi bashkë me NATO-n, e cila parashihej të vendosej dhe qarkullonte në tërë territorin e Jugosllavisë. Pasoi vendimi ndërkombëtar që NATO-ja të ndërhyjë në Jugosllavi. Zhvillimi dhe dinamika e ngjarjeve Marrëveshjen e Rambujesë në disa pika e bënë të pavlefshme. Ndërkohë në këtë periudë u formua Qeveria e Përkohshme e Kosovës, por nuk kishte ndalur punën qeveria në ekzil.

Perioda 24 mars-20 qershor ‘99

Karakterizohet nga luftimet në terren mes forcave të UÇK-së dhe forcave të Serbisë në kushtet e bombardimeve të NATO-s kundër caqeve serbe. Më 25 mars, Serbia sulmoi pozicionet e UÇK-së në të gjithë Kosovën dhe vazhdoi me akte gjenocidale kundër popullatës civile. Qeveria e Përkohshme e Kosovës shpalli mobilizim të përgjithshëm më 4 prill 1999. Në të gjitha zonat u zhvilluan betejat të përgjakshme midis forcave të UÇK-së dhe atyre serbe. Forcat e UÇK-së në zonat operative gjatë kësaj periudhe, nga luftimet e shumta kishin mungesë të madhe municionesh dhe furnizime të pakta të vetësiguruara me shumë sakrifica. Në këto kushte, Shtabi i Përgjithshëm i UÇK-së përgatiti dhe zbatoi operacione luftarake përgjatë kufirit që ndante Republikën e Shqipërisë dhe Jugosllavinë. Me njësi këmbësorie, municione të bollshme të mbështetura nga zjarri

i artilerisë së rëndë, UÇK-ja arriti të depëronte në disa pika në territorin kufitar që kontrollohej nga Ushtria Jugosllave.

Gjatë kësaj periudhe, UÇK-ja ishte në kontakt me NATO-n. Në terren zhvillohej një luftë paralele: në tokë luftonin trupat e UÇK-së, ndërsa nga ajri vepronte aviacioni i NATO-s. UÇK-ja i dha herë pas here informacione NATO-s për vendndodhjen e forcave serbe në territorin e Kosovës, të cilat më pas bombardoheshin. Bombardimet ajrore të caqeve serbe ishin vendimtare në gjunjëzimin e Jugosllavisë dhe rrethanë lehtësuese e jashtëzakonshme për luftën e UÇK-së në terren. Përndryshe, UÇK-ja nuk u furnizua drejtpërdrejt me armë e municione nga vendet e NATO-s. Të paktën nuk ka asnjë dëshmitar dhe asnjë dokument për këtë. Madje bëhej kujdes që bombardimet ajrore kundër forcave serbe të mos kuptoheshin si ndihmë për UÇK-në, por siç ishte përcaktuar: ndërhyrje për shkak të gjendjes katastrofale humanitare të civilëve në Kosovë.

Këtu e një çerek shekulli më parë, më 11 qershor 1999, në Prishtinë hynë njësitë e para të UÇK-së dhe më 12 qershor, sipas Marrëveshjes Ushtarake-Teknike të 9 qershorit në Kumanovë në mes NATO-s dhe Ushtrisë Jugosllave dhe Rezolutës 1244 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së të 10 qershorit '99, hynë forcat tokësore të NATO-s.

Perioda 21 qershor-20 shtator '99

Kjo është periudha e çarmatosjes së UÇK-së, sipas Marrëveshjes së 21 qershor 1999. Në fund të këtij procesi, nga një pjesë e ushtarëve dhe e eprorëve të UÇK-së u formua TMK-ja, një organizatë jo ushtarake për emergjencë (deminim, kërkim-shpëtim, fatkeqësitë natyrore dhe zjarrfikëse). Një pjesë tjetër e radhëve të UÇK-së u sistemuan në kuadër të Shërbimit Policore të Kosovës, ndërsa pjesa tjetër u lirua.

Perioda shtator ‘99-13 gusht 2001

Kjo është periudha e vazhdimit të programit të LPK-së dhe të UÇK-së për çlirimin e trojeve shqiptare të pushtuara, sipas projektit fillestar të saj. Gjatë gjysmës së dytë të vitit ‘99 u aktivizua Zona Operative nr. 4 e UÇK-së, e cila mbulonte territorin e Kosovës Lindore, përkatësisht komunat Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë. Në kushtet e reja, ajo mori emrin UÇPMB. Kjo luftë përfundoi më 20 maj 2001 me nënshkrimin e Marrëveshjes së Konçulit. Krahas zonës nr. 4. LPK-ja riaktivizoi pjesën e UÇK-së në Zonën Operative nr. 2 në Maqedoni. Aty u ruajt akronimi i UÇK-së, ndërsa termi i fundit, në vend të Kosovës, u bë Kombëtare. Qëllimet e Ushtrisë Çlirimtare Kombëtre u shpallën në Komunikatën nr. 6 të marsit të vitit 2001. Më 13 gusht u nënshkrua Marrëveshja e Ohrit, për të cilën më parë kishte dhënë pëlqimin Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare.

LPK-ja dhe UÇK-ja korrën fitore të jashtëzakonshme dhe pjesëtarët e tyre kanë arsye të ndjehen fitimtarë. Por, duhet pranuar e vërteta se nuk janë realizuar pjesë të rëndësishme të qëllimit të UÇK-së - çlirimi i plotë dhe bashkimi i një populli të vogël e të ndarë e rindarë me dhunë e në shumë pjesë.